

# Socialdemokratiets EU-politik – fra skepsis til engagement

Af Erik Boel, international sekretær i Socialdemokratiet

## 1. Indledning

I denne artikel vil fokus ligge på udviklingen i Socialdemokratiets EF-/ EU-politik siden 1972: Hvilke faktorer kan forklare nyorienteringen af politikken »fra skepsis til engagement«? Endvidere vil jeg skitsere hovedprioriteringerne for partiets politik forud for det danske EU-formandskab i andet halvår 2002 og forud for Regeringskonferencen i 2004, som jeg ser dem.

»Socialdemokratiet ønsker at præge Europa med de samme værdier, hvormed vi gennem generationer har præget vort eget samfund. Der er et oplagt behov for at styrke det europæiske samarbejde og udnytte dets muligheder bedre. ... Et tættere internationalt samarbejde er en forudsætning for at fastholde og udbygge vor velfærd. Kun på den måde kan vi styrke indsatsen for mere og bedre beskæftigelse, ordentlige forhold på arbejdspladsen, et renere miljø og en effektiv forbrugerbeskyttelse, herunder sunde og rene fødevarer«.

Sådan hedder det i indledningen til debatoplægget »Det ny Europa – vores ansvar« fra Socialdemokratiets Europaudvalg fra november 1999. I dag er der bred enighed i Socialdemokratiet om disse synspunkter. Men sådan har det ikke altid været. En væsentlig del af folketingsgruppen og partiorganisationen var imod dansk medlemskab af EF under

debatten op til folkeafstemningen i 1972. Partiet har gennemløbet et markant kursskifte frem til det foreløbige højdepunkt med Euro-kongressen i april 2000, hvor en praktisk taget enig kongres anbefaler dansk tilslutning til den fælles mønt. Det sker bl.a. med henvisning til, at Euro-samarbejdet er et værn om beskæftigelsen og velfærden.

Hvad har befordret det socialdemokratiske holdningsskifte? Efter min opfattelse kan man pege på flere forhold:

Den nordiske dimension: Der var en klar oplevelse af et stærkt tilhørsforhold til de andre nordiske lande i 1972. Der var mellem de nordiske lande et værdifællesskab – ikke mindst med hensyn til velfærdssamfundene. Hos den lidt ældre generation havde man ikke glemt skuffelsen fra 1948-49, hvor planerne om et nordisk forsvarsforbund strandede. Selv om det i slutningen af 1960'erne var mislykkedes at skabe et Skandek og et Nordek, kunne det nordiske samarbejde fortsat fremstå som et realistisk alternativ til det europæiske. Denne forestilling fik ny næring efter det norske Nej til EF-medlemskab den 25. september 1972. Den 2. oktober 1972 vælger Danmark med sit Ja som det eneste nordiske land at gå EF-vejen. Det blev af mange opfattet som, at vi dermed brød et nordisk fællesskab. Det hører med i billedet, at det dengang blev regnet for helt usandsynligt, at Sverige og Finland en dag skulle bli-

ve medlemmer af EF, da disse lande var neutrale.

Mange i Socialdemokratiet, ikke mindst i den yngre generation, var i begyndelsen af 1970'erne stærkt optaget af fattigdommen i den tredje verden. Noget forenklet kan u-landsinteressen ses som en udløber af 1960'er-engagementet i undertrykkelse og uretfærdighed i verden med udspring i Vietnam-bevægelsen. EF blev i den sammenhæng set som de rige landes lukkede klub præget af en høj grad af protektionisme over for den tredje verden. EF's politik over for udviklingslandene var påvirket af især Frankrig, og mange opfattede den som neokolonialistisk. Holdningen til EF i disse kredse var derfor stærkt skeptisk.

Politisk spillede det en rolle, at landene i Sydeuropa i højere grad var domineret af konservative, gaullistiske og kristelig-demokratiske partier. Det kunne se ud, som om det i EF ville blive vanskeligere at virkeliggøre socialdemokratiske visioner.

Ja-sigerne – herunder i Socialdemokratiet – betonedede de rent økonomiske argumenter under kampagnen op til folkeafstemningen i 1972. En del af ja-sigerne – bl.a. Ivar Nørgaard – lagde vægten på økonomiske argumenter af overbevisning: De ønskede ikke, at samarbejdet skulle udvikle en egentlig politisk dimension. Andre underspillede bevidst de politiske argumenter ud fra mere taktisk betonedede overvejelser. Daværende statsminister J.O. Krag var en af de få, der rent faktisk forsøgte at starte en værdidebat om Danmarks tilhørsforhold til Europa. Styrken i den europæiske konstruktion, som ligger i den politiske vision og i den politiske ambition om et samarbejde, der bygger på demokratiske og humanistiske værdier, blev generelt set fortrængt. Mange socialdemokratiske skeptikere blev fanget mellem de nationalistiske dele af nej-side (jf. en af plakaterne fra folkeafstemningen, der forestiller en lille

blond pige: »Jeg vil være dansker, når jeg bliver stor !«) og en ja-side, der kun fortalte den halve sandhed (»Stem JA for den daglige husholdnings skyld« udtalte den daværende statsministerfrue Egone Baunsgaard). Mange år frem i tiden skulle tilhængerne af en stærk dansk deltagelse i EU-samarbejdet komme til at betale prisen for, at den politiske dimension i samarbejdet blev underbetonet i forbindelse med kampagnen op til afstemningen i 1972

Blandt mange lønmodtagere spillede frygten for massiv indvandring fra de sydeuropæiske lande – især Italien – også en rolle. Der er her en klar parallel til den aktuelle debat om indvandring fra de øst- og centraleuropæiske lande i forbindelse med planerne om en udvidelse af Unionen.

På alle disse områder ser verden ganske anderledes ud i dag. Perspektivet om et nordisk samarbejde som et alternativ til EU-samarbejdet blev endeligt skudt i sæk med Sveriges og Finlands optagelse i EU i 1995. Også Island og Norge orienterer sig i dag stærkt mod EU – og det ikke alene på det økonomiske område, som det senest er kommet til udtryk ved de to landes tilslutning til Schengen-samarbejdet i marts 2001.

Når det gælder forholdet til u-landene, er EU-landene i dag den største donor med en u-landshjælp på godt 200 mia. kr. om året. Fællesskabets bistandspolitik bygger på målsætninger, der ligger tæt på principperne for Danmarks u-landshjælp: fattigdomsorientering, fremme af demokrati og menneskerettigheder, betoning af kvindens rolle i udviklingsprocessen osv.

Hertil kommer, at enhver tale om EU som de rige landes eksklusive klub ikke giver mening, efter at der – siden Murens fald – er indledt en proces med henblik på optagelse af en række lande i Øst- og Centraleuropa. Med perspektivet om et helt og samarbejden-

de Europa er en gammel socialdemokratisk drøm nu inden for rækkevidde.

Frygten for indvandring fra de sydeuropæiske lande blev hurtigt gjort til skamme. Erfaringen viser, at bl.a. EF-samarbejdet førte til en økonomisk udvikling i de pågældende lande, som gav mulighed for økonomisk vækst og øget beskæftigelse og dermed gjorde det attraktivt at blive.

Det konservative islæt i samarbejdet er her i begyndelse af det ny århundrede afløst af socialdemokratisk ledede – i flere tilfælde rødgrønne – regeringer i de fleste af medlemslandene. Centrum-venstre kræfternes styrke afspejler sig også i EU-kommissionens og Europa-Parlamentets sammensætning.

Med lanceringen af det indre marked i 1980'erne var der – set med socialdemokratiske briller – et stigende behov for tværnational regulering. Det indre marked havde svækket mulighederne for at føre socialdemokratisk politik i nationalt regi. Både når det gælder beskæftigelsesfremme, miljøpolitik og den såkaldte sociale dimension var der i slutningen af 1980'erne en stigende og positiv socialdemokratisk interesse for en mere offensiv EU-politik. I det socialdemokratiske debatoplæg »Et åbent Europa« fra 1986 tales der om »samme mål på nye betingelser«. I denne rapport hedder det bl.a.: »Socialdemokratiet vil dog ikke nøjes med at føre miljøpolitik i EF på den måde, at vi blot reagerer, hver gang EF-kommissionen kommer med et forslag omkring det indre marked. Vi vil arbejde på en bred miljøpolitisk offensiv i EF«. Det bliver nødvendigt at bruge nye instrumenter for at fremme socialdemokratiske mål på nye, internationale vilkår.

Mulighederne herfor blev også forbedrede, da Jacques Delors i 1985 blev formand for Kommissionen. Delors' syn på bl.a. miljø-, beskæftigelses- og velfærdspolitik lå ikke langt fra de nordiske Socialdemokratiers.

I »Et åbent Europa« lægges der tillige stor vægt på perspektiverne i et udenrigspolitisk samarbejde (det såkaldte EPS-samarbejde mellem EF-landene: »Socialdemokratiet til lægger EPS-samarbejdet stor og positiv betydning«. To udenrigspolitiske begivenheder spiller en rolle, når det gælder dette kursskifte: valget af Ronald Reagan til præsident i USA og Sovjetunionens invasion af Afghanistan, som understreger behovet for et tættere udenrigspolitisk samarbejde i EF. Det hører med i billedet, at bl.a. SF's daværende formand Gert Petersen også synes at anlægge en mere positiv vurdering af indholdet af EPS-samarbejdet i denne periode.

Vælgermæssige overvejelser har formentlig også spillet en rolle: Nederlaget ved folkeafstemning i 1986 om »EF-pakken« gjorde indtryk. Det står nu klart, at danskerne simpelthen ikke vil ud af EF. Så må det gælde om at søge indflydelse i samarbejdet. SF's gradvise ændring af sin EF-politik – et skifte der især kom til udtryk i holdningen til miljø-samarbejdet i EF – gav Socialdemokratiet større manøvrerum. I det hele taget gav det genlyd i Socialdemokratiet, at der efter Murens fald skete et delvist opbrud blandt intellektuelle i synet på Europa. Som det gennem en lang årrække havde været tilfældet i andre europæiske lande, blev mange intellektuelle i Danmark nu engagerede fortalere for et tæt og forpligtende europæisk samarbejde.

Med den tyske genforening så toneangivende kredse i partiet et behov for at integrere Tyskland i et tæt europæisk samarbejde. »Hellere et europæisk Tyskland end et tysk Europa« lød slagordet (som Tyskland selv har lanceret!). I det hele taget blev en forstærket europæisk integration opfattet som en vigtig stabiliserende faktor i Europa.

I dag kan det konstateres, at EU-modstanden er flyttet mod højre. For Socialdemokratiet spiller det en rolle, at yngre og veluddannede vejer forholdsvis tungere i partiets vælger-

korps. I modsætning til i 1970'erne er disse mennesker i dag overvejende pro-europæiske. Hermed kommer det danske parti på linie med en række andre socialdemokratiske partier. I de fleste europæiske Socialdemokratier er udviklingen gået i retning af en mere positiv indstilling til det europæiske samarbejde.

Bortset fra enkelte personligheder som den belgiske socialist Paul-Henri Spaak er det europæiske samarbejde udtænkt af liberale og kristelig-demokratiske ledere som Schuman, Adenauer og De Gasperi. Der var oprindelig betydelig EF-skepsis hos Labour og SPD. For SPD bliver Bad Godesberg-kongressen også på dette område et vendepunkt, idet partiet herefter anlægger en positiv linie over for EF. Det franske parti SFIO gik først under Guy Mollets ledelse og uden begejstring ind for fransk deltagelse.

Derimod meldte Benelux-partierne (PSB, PvdA og POSL) fra starten positivt ud i forhold til EF. Det hænger sammen med disse landes placering i centrum af de økonomiske og handelsmæssige transaktioner i Europa. Men det skyldes i nok så høj grad de smertefulde erfaringer fra krigene i det 20. århundrede. Da den hollandske socialdemokrat og medlem af Europa-Parlamentet Ien van der Heuvel i 1989 skulle forklare sit europæiske engagement, henviste hun til, at hun tilhørte den første generation, der ikke skulle sende sine sønner i krig.

Op gennem 1970'erne og 1980'erne står en række af Socialdemokratiene i forreste række, når det gælder et tættere europæisk samarbejde, især SPD, det franske PS og det spanske PSOE. Da Det Demokratiske Venstreparti midt i 1990'erne kom til magten i Italien, blev det opfattet som et pro-europæisk ryk. Med Labour i regering i Storbritannien fra 1997 bliver landets Europapolitik præget af en mere positiv linie, og UK tilslutter sig den såkaldte sociale dimension.

Der er næppe tvivl om, at den nye Bush administration i USA yderligere vil fremme vidstheden i Europa – og ikke mindst blandt socialdemokrater – om, at vi i vor del af verden har et værdifællesskab. Administrationen har udstukket en kurs, der er så konservativ, at det gør noget – f.eks. vedrørende »gun control« og i abort- og miljøspørgsmål. Den kan være med til at styrke bevidstheden om en »europæisk model«, der lægger vægt på velfærd og miljø. Og måske også opfattelsen af, at det kun er ved at styrke EU, at vi kan fremme udviklingen af samfund, der bygger på solidaritet indadtil og udadtil. En opfattelse af at der er brug for, at politiske kræfter, som vil styrke den sociale retfærdighed og sammenhængskraften i samfundene, finder sammen på tværs af nationale og politiske skel. At der er behov for, at Europa påtager sig sit globale ansvar.

I stedet for at sige, at EU ikke skal gøre dette eller hint, lægger de europæiske Socialdemokratier nu vægten på at skabe en politisk og social modvægt til pengemagten gennem bl.a. garanterede arbejdstagerrettigheder og fælles miljøstandarder. Den traditionelle modstand mod en ren »liberal globalisering« og et pengenes og varenes Europa, der først og fremmest handler om Volkswagen og flæskepriser, får nu en orientering i mere offensiv retning.

I 1992 besluttede de europæiske Socialdemokratier at stifte De Europæiske Socialdemokratiers parti (ESP). Baggrunden var den stærkt stigende europæiske integration, som partierne fandt nødvendiggjorde et grænseoverskridende partisamarbejde for at fastholde indflydelsen på nye vilkår. Det har samtidig været en motiverende faktor, at Socialdemokratiene op gennem 1990'erne i stigende grad er kommet i regeringsposition i EU-landene. Endelig er der en afsmitning fra samarbejdet i Socialistgruppen i Parlamentet, hvor erfaringen fra 1980'erne var, at det rent faktisk kan lade sig gøre at etablere et tæt politisk samarbejde.

I de forløbne år er samarbejdet i ESP blevet stærkt intensiveret. I centrum står partileder-møderne (der mindst afholdes forud for de europæiske topmøder, dvs. fire gange årligt). I stigende grad mødes tillige de socialdemokratiske ressortministre. Udover mødernes konkrete politiske resultater, skabes der også her nyttige personlige netværk mellem ministre. Samarbejdet med Socialistgruppen i Europaparlamentet og kontakten til de socialdemokratiske kommissærer er blevet styrket. Det er perspektivrigt, at en række af søsterpartierne i ansøgerlandene er blevet tilknyttet partiet. ESP er således på forkant med udvidelsen af EU. Det er også politisk interessant, idet de socialdemokratiske partier står forholdsvis stærkt i mange af de øst- og centraleuropæiske lande.

Det sætter naturligvis begrænsninger for ESP-samarbejdet, at der er forskellige holdninger til konstruktionen af det europæiske samarbejde. På den ene side føderalisterne i f.eks. det belgiske Socialdemokrati og SPD, på den anden side Labour og det danske Socialdemokrati, der ønsker et overvejende mellemstatsligt samarbejde. Aktuelt kommer det f.eks. til udtryk i det danske partis støtte til den såkaldte åbne koordinationsmetode fra Lissabon-processen. Her skal medlemslandene selv nå de fastsatte mål gennem national lovgivning, og det er tanken, at landene lærer af hinandens gode (og dårlige) erfaringer. Men bl.a. fagbevægelserne i de sydeuropæiske lande anser denne metode for at være for uforpligtende i forhold til den traditionelle EU-regulering gennem direktiver. De har kunnet bruge EU som løftestang i bestræbelserne på at forbedre forholdene for lønmodtagerne på arbejdspladserne. Det danske partis, Labours og det franske PS' afvisning af SPD's tanker ultimo april 2001 om et føderalt Europa er et andet eksempel.

Som andre politiske partier, der deltager i europæisk samarbejde, handler de socialdemokratiske, ikke mindst i regeringsposition,

først og fremmest i den nationale kontekst. Velfærdsprojektet er nationalt forankret, og det er på den nationale scene, at man vinder – og taber – valg.

Ikke desto mindre er det lykkedes i ESP at formulere et fælles valgprogram for Europa-Parlamentet samt en række fælles udspil vedrørende bl.a. beskæftigelse, miljø og europæisk sikkerhedspolitik.

Lad os kaste et blik på hovedlinierne for Socialdemokratiets Europa-politik i de kommende år.

## 2. Udvidelsen af Unionen

### *Hvorfor udvidelse?*

Set med socialdemokratiske øjne er udvidelsen af EU med en række lande i Øst- og Centraleuropa og i Middelhavsområdet den største opgave i de kommende år. Den vil overskygge alle andre. Den mest praktiske form for solidaritet vor generation af danskere kan udvise er at bakke op bag og gennem konkret indsats at understøtte dette projekt. Efter i årtier at have levet under totalitære styre og med kommandoøkonomier har landene i Østeuropa nu fået mulighed for selv at vælge deres egen udviklingsvej og udenrigs-politiske orientering. Disse lande har lagt billet ind på medlemskab af den europæiske Union – vi har bare at komme dem i møde.

Det handler om at bygge broer, politiske og økonomiske selvfølgelig, men især menneskelige, til befolkningerne i de dele af Europa, der på smertelig vis har været afskåret fra de vestlige demokratier i næsten 50 år. Kort sagt: Det handler om solidaritet og vor fælles fremtid i Europa.

Med Berlinmurens fald og opblomstringen af nye demokratier i Øst- og Centraleuropa er der en historisk chance for at skabe et fredeligt, stabilt og samarbejdende Europa.

Også umiddelbart efter 2. verdenskrig var der mulighed for at skabe et samarbejdende Europa. Et kort frikvarter. Men snart satte den kolde krig ind. Resultatet blev et blokopdelt Europa i årtier; militært, politisk, økonomisk – og kulturelt og menneskeligt. Derfor er det så vigtigt, at vi griber chancen nu – det er ikke sikkert, den kommer igen.

Det handler om »blød sikkerhedspolitik«: Gennem støtte til social og økonomisk udvikling og politisk politik-dialog – som kun EU kan tilbyde – kan vi, forhåbentlig, være med til at forebygge etniske og nationale spændinger i Øst- og Centraleuropa. Læren fra de senere års udvikling på Balkan er også, at det gælder om at forebygge konflikter. Når først de er opstået, er det meget vanskeligt at stoppe eller blot inddæmme dem.

Den europæiske Union er den moderne histories mest vellykkede fredsprojekt. Fra 1870-71 til 1945 lagde Frankrig og Tyskland store dele af Europa i ruiner. Gennem det europæiske samarbejde startende med Kul- og Stålonionen er det lykkedes at binde de to lande ind i et så tæt og forpligtende samarbejde, at krig mellem dem forekommer utænkelig. Nu kan og bør denne forsoningsproces udstrækkes til at omfatte de øst- og central-europæiske lande.

Opgaven går også ud på at sikre en demokratisk udvikling i Øst- og Centraleuropa og at fremme respekten for de mange mindretal i overensstemmelse med de såkaldte Københavnskriterier, der er opstillet for optagelse af nye medlemmer i Unionen. For 25 år siden havde vi stadig diktaturer i Spanien, Portugal og Grækenland. Efter indførelsen af demokratiske tilstande blev disse lande i 1980'erne medlemmer af EU – hvilket i høj grad var med til at konsolidere de ny demokratier. Den samme rolle vil et medlemskab af EU kunne spille for Østlandene, hvor de demokratiske traditioner i de fleste tilfælde er svage.

På Balkan er EU aktuelt meget aktiv, når det gælder genopbygning, demokratisering og integration af regionen. Rammen er dels EUs regionale strategi for det vestlige Balkan, dels Stabilitetspagten for Sydøsteuropa. Her til kommer en særlig rolle for EU i genopbygningen af Kosovo. På længere sigt bør landene på Balkan have et perspektiv om opnåelse af EU-medlemskab, når de opfylder betingelserne herfor. Det overordnede mål må være at forebygge den type konflikter, vi har været vidne til på Balkan, gennem social og økonomisk fremgang og politisk dialog.

Der er også stærke økonomiske argumenter for at udvide EU. Vi bør forhindre en udvikling, hvor den hidtidige ideologiske deling af Europa erstattes af en ny økonomisk deling mellem rige og fattige lande: et sølvtæppe i stedet for et jerntæppe. Et Europa med store indkomstforskelle vil ikke være et stabilt Europa. Den bedste forebyggelse af krige og konflikter er aktiv inddragelse, samhandel og uhindret samfærdsel mellem landene.

Når vi vurderer de økonomiske og beskæftigelsesmæssige konsekvenser af udvidelsen, er der ikke tale om et såkaldt nulsumsspil, hvor den ene parts gevinst nødvendigvis må være den anden parts tab. Alt tyder på, at begge parter har meget at vinde ved udvidelsen.

Allerede i dag tjener Danmark på samhandelen med Øst- og Centraleuropa; i de sidste fem år (1995-99) har vi haft et overskud på 13,4 mia.kr. Alt tyder på, at denne udvikling vil fortsætte i de kommende år og blive forstærket med Østlandenes medlemskab af Unionen. Disse lande ønsker at opbygge moderne markedsøkonomier og har behov for import af maskiner og udstyr, know-how og ny teknologi, som bl.a. Danmark kan levere.

Udvidelsen af EU vil være et stort løft for miljøet i vores del af verden. Det er en vigtig målsætning, at de nye medlemslande skal leve op til samme mindsteregler som de nu-

værende. På denne måde er vi med til også i egen interesse at forebygge grøn og social dumping; det vil sige udflytning af virksomheder til Øst- og Centraleuropa, hvor der er ringere standarder, når det gælder miljø og beskyttelse af lønmodtagerne.

Vi bør være klar med økonomisk støtte, så Østlandene får mulighed for at leve op til vore krav. EU-Kommissionen har beregnet, at det vil koste ansøgerlandene henved 1000 mia.kr. at opfylde EU's miljøstandarder. I miljørapporten »Et godt miljø giver gode jobs« fra det europæiske Socialdemokrati lægges der op til, at bl.a. EU bør yde en særlig miljøbistand på 0,2% af BNP til Østeuropa. Det foreslås endvidere, at vi tilbyder gældseftergivelse, mod at Østlandene til gengæld tager konkrete skridt til en forbedring af deres miljøsituation. Perspektivet er opløftende: For de samme penge får vi forholdsvis mere miljøforbedring i Østeuropa end i Danmark, fordi problemerne er grænseoverskridende, og miljøsituationen på en række områder langt mere alvorlig i øst end i vest.

Det er vigtigt at understrege, hvorfor udvidelsen er så vigtig. Medierne har en tendens til at male et meget sort billede af de lande, der er på vej til at blive medlemmer af EU. Historier om kriminalitet, prostitution og indenrigspolitiske problemer dominerer spalterne, mens aviserne sjældent beskæftiger sig med Østlandenes økonomiske fremskridt og potentiale. Heldigvis er der stærk folkelig opbakning til projektet. I den seneste måling fra Eurobarometeret siger 58% ja til udvidelsen, og efter Sverige er Danmark dermed det EU-land, hvor tilslutningen er stærkest. Men den kan vise sig at være labil. Når udvidelsen begynder at fremstå som en realistisk mulighed og ikke en fjern luftspejling, og hvis dele af pressen og politiske partier og grupperinger fremmaner skrækscenarier for udvidelsen. Derfor er det også vigtigt, at vi allerede nu drøfter de vanskeligheder, der ligger forude på vejen mod et udvidet EU.

### *Den svære udvidelse*

Udvidelsen bliver vanskelig af flere grunde. Den drejer sig om mange lande. I første omgang formentlig 8 af de 10 ansøgerlande fra Øst- og Centraleuropa. Både Rumænien og Bulgarien er inde i en forhandlingsproces, men der er næppe tvivl om, at der vil gå en del år, før disse lande er klar til medlemskab. I praksis er det vanskeligt at forestille sig en første optagelsesrunde, uden at Polen er med – ikke mindst Tyskland lægger vægt herpå. I den forbindelse er det interessant, at de øvrige lande i Øst- og Centraleuropa (minus Rumænien og Bulgarien) samt Cypren og Malta har omtrent samme indbyggertal som Polen – eller med andre ord: Det vil være en forholdsvis overskuelig opgave at optage dem sammen med Polen.

Spørgsmålet om Tyrkiet og EU er et kapitel for sig. I associeringsaftalen mellem EF og Tyrkiet fra 1963 nævnes muligheden af Tyrkiets optagelse i Unionen, og Tyrkiet søgte om fuldt medlemskab i 1987. I januar 1996 trådte toldunionsaftalen mellem EU og Tyrkiet i kraft.

På Det Europæiske Råds møde i Luxembourg i december 1997 blev det fastslået, at Tyrkiet ikke opfylder de politiske og økonomiske betingelser for at indlede optagelsesforhandlinger. Rådet bemærkede, at tættere forbindelser med Tyrkiet er afhængige af, at mindretal i Tyrkiet respekteres og beskyttes. Der skal sikres ordentlige forhold mellem Grækenland og Tyrkiet, og Tyrkiet skal støtte FN's forhandlinger om en løsning på Cypren-problemet. Samtidig fremlagde Rådet en »europæisk strategi for Tyrkiet«. I marts 1998 foreslog Kommissionen en udbygning af samarbejdet på en række områder, og Rådet inviterede Tyrkiet til at deltage i Den Europæiske Konference.

Tyrkiet mente, at konklusionerne fra Luxembourg var utilfredsstillende og diskriminerende. Derfor ville man ikke deltage i konferen-

cen og stoppede den politiske dialog om bl.a. menneskerettighederne.

På topmødet i Wien i december 1998 fremlagde Kommissionen en kritisk rapport om den politiske situation (menneskerettigheder og demokrati), men roste samtidig Tyrkiet for at have gjort fremskridt på de økonomiske områder og for at gennemføre mange EU-beslutninger i tyrkisk lovgivning. Rapporten blev af tyrkerne taget til indtægt for, at Tyrkiet nu blev behandlet som et af kandidatlandene.

Efter topmødet i Helsingfors i december 1999 har Tyrkiet formelt fået status som »kandidatland« med perspektiv om medlemskab. Det betyder ikke egentlige optagelsesforhandlinger, da Tyrkiet ikke opfylder kravene om demokrati og respekt for menneskerettigheder, herunder mindretallets rettigheder. Men det vil betyde en styrket kontakt mellem EU og Tyrkiet.

Tyrkiet har desværre ikke hidtil bidraget synderligt til en løsning på Cypern-problemet, og den tyrkisk-cypriotiske udbryderrepublik vil fortsat ikke være med i den cypriotiske EU-forhandlingsdelegation. Forhåbentlig vil muligheden for EU-medlemskab virke som en løftestang for en løsning af konflikten. Det er afgørende at få løst Cypern-problemet, fordi Grækenland truer med at sige nej til hele EUs udvidelse, hvis EU afviser Cypern som medlem.

Efter et besøg i Tyrkiet i juni 2000 er der for mig ingen tvivl om, at Danmark og de øvrige EU-lande traf den rigtige beslutning i Helsingfors. Uanset om jeg talte med menneskerettighedsaktivister, forretningsfolk, politikere, embedsmænd eller journalister var de enige om én ting: Perspektivet om medlemskab er en motiverende faktor, når det gælder demokratisering samt fremme af menneskerettigheder og respekt for mindretal (det vil først og fremmest sige kurderne).

Vi har også i Danmark en interesse i et samarbejde med Tyrkiet, og en forbedring af levevilkårene i landet vil kunne dæmme op for fremtidige indvandrer- og flygtningestrømme.

Tyrkiet har betydning for den europæiske sikkerhed, og det er vigtigt, at Tyrkiet bevarer sin europæiske orientering i et tæt samarbejde i NATO. Et sådant tættere samarbejde vil muligvis kunne dæmpe det hidtil spændte forhold mellem Tyrkiet og Grækenland. Og samtidig forbedre mulighederne for en løsning af konflikten på Cypern.

En forbedring af forholdet til Tyrkiet kunne vise sig gavnlige i lyset af EUs interesser og engagement i Centralasien og Mellemøsten. Men det vil først og fremmest være en fordel for den tyrkiske befolkning. Jeg mener derfor, at det er vigtigt, at den politiske dialog med Tyrkiet styrkes, og at samarbejdet på menneskerettighedsområdet intensiveres.

Udvidelsen bliver også vanskelig, fordi der er tale om forholdsvis fattige lande – f.eks. sammenlignet med sidste udvidelsesrunde i 1995, hvor Sverige, Finland og Østrig kom med. De mest velstående lande blandt ansøgerne – Estland og Slovenien – har en gennemsnitsindkomst pr. indbygger, der knap ligger på niveau med indkomsten i de fattigste af de nuværende EU-medlemslande, Portugal og Grækenland.

Set med socialdemokratiske briller har der også været en tendens til, at vi har overset den ny fattigdom, der er opstået i Østeuropa. Her er der larmende tavshed i EU. De vestlige fotografer har zoomet ind på børnehjemmene, de unge prostituerede og gadebørnene. Men det er kun toppen af isbjerget: Det tydeligste udtryk for menneskeforagt og afstumpethed.

I mange af Østlandene er der opstået en social usikkerhed, som bl.a. giver sig udslag i, at der dukker sygdomme op som man troede

forlængst var udryddet i Europa; f.eks. tuberkulose og difteri. Store befolkningsgrupper lever under den officielle fattigdomsgrænse, og levealderen er faldende. Kun et par timers flyrejse fra Danmark kan man opleve en social nød og elendighed, som man ellers skal til u-landene for at finde. Vi er vidner til et tab af sociale rettigheder. Der er behov for, at vi – de mange socialdemokratiske regeringer i EU – reagerer.

Den sociale nød og elendighed kan også få konsekvenser for os. EU's – og Danmarks – sikkerhed afhænger i dag af sikkerheden og stabiliteten i hele Europa.

Den finansielle krise i Sydøstasien og Latinamerika og det økonomiske sammenbrud i Rusland har bekræftet noget meget grundlæggende: Når de rå markeds kræfter brager løs for alvor uden tryk, uden offentlig velfærd, uden reguleringer, så går det galt. Et samfund uden en velfærdssektor er ikke et stærkt samfund.

Østlandenes medlemskab af EU kan i sig selv bidrage til, at deres markedsøkonomier får et mere menneskeligt ansigt. I EU indgår miljø, arbejdsmiljø og forbrugerbeskyttelse som en væsentlig del af markedsøkonomien.

Et stærkere EU-engagement i forhold til f.eks. Albanien ville give den albanske befolkning et nyt perspektiv, et håb om en bedre fremtid med mulighed for at træde ud af den onde cirkel med tilbagevendende bandeopgør, væbnet mafiosi-kultur og omsiggribende korruption. Som et positivt modeksempel kan nævnes Slovakiet, hvor Meciar og hans »demokratur« fik sparket i 1998. Håbet om at komme ind i EU med alt, hvad det kan indebære af perspektiv om økonomiske og sociale fremskridt, har formentlig spillet en rolle for slovakkerne.

EU bør i højere grad give de øst- og central-europæiske lande den blanding af opmun-

tring og konkret finansiell støtte, som kan tilvejebringe forudsætningerne for, at reformplanerne kan gennemføres. Det er imidlertid ikke tilstrækkeligt. EU bør også i højere grad interessere sig for de sociale problemer, der er opstået f.eks. i de baltiske lande og i Rumænien og Bulgarien. Danmark er gået i spidsen, idet vi har afsat 45 mill.kr. til at forbedre situationen for særligt udsatte befolkningsgrupper. Men det er helt afgørende, at EU også engagerer sig. Unionen har veldefinerede strategier til bekæmpelse af fattigdommen i den tredje verden – men ingen når det gælder vor egen del af verden; landene i Østeuropa.

Den kurs som bl.a. Den internationale Valutafond har lagt i forhold til landene i Øst- og Centraleuropa giver prioritet til bekæmpelse af inflationen og til orden i statsfinanserne. De overordnede mål for denne økonomiske politik er rigtige. Naturligvis kan tempoet i reformprocessen diskuteres. Men man kan ikke springe over en kløft i to hop. I flere af Østlandene virker reformpolitikken, og det kan konstateres, at det går fremad økonomisk og socialt. Imidlertid er der efter min opfattelse behov for, at de specifikke reformforslag i højere grad finindstilles, efter hvilke samfund der er tale om. Her bør EU spille en mere aktiv rolle.

Der er i det hele taget behov for, at EU på dette område nytænker sin linie i forhold til landene i Østeuropa. Unionen bør i højere grad både rådgive og aktivt bistå ansøgerlandene på hele det sociale og velfærds mæssige område, herunder ikke mindst når det gælder uddannelse og sundhed. Danmark er i de senere år gået stærkere ind på disse områder. Men hvis det virkelig skal rykke, er det vigtigt, at EU også engagerer sig.

Målet er at undgå, at store befolkningsgrupper i disse lande bliver udstødt. Og at skabe håb om uddannelse og en meningsfuld fremtid for den almindelige befolkning. Det for-

udsætter politisk vilje og praktisk solidaritet – også i Danmark. Men det er den eneste måde, hvorpå vi på længere sigt kan skabe fred og stabilitet i hele Europa.

Udvidelsen er også en stor opgave, fordi de aktuelle ansøgerlande indbyrdes er meget forskellige – eksempelvis sammenlignet med gruppen af ansøgerlande fra 1995. Tag f.eks. på den ene side Estland og på den anden side Rumænien.

Det ligger uden for denne artikels rammer at gå nærmere ind på de mange og vanskelige forhandlingsspørgsmål, der skal ryddes af vejen, før ansøgerlandene er klar til fuldt medlemskab. Et par af problemerne skal dog berøres:

Indvandring fra Østeuropa. Der er tale om politisk sprængstof, som kan skade den folkelige forståelse for udvidelsen: frygten for indvandring fra landene i øst. Ifølge EU-kommissionen er der al mulig grund til at nedtone denne frygt. Blot 70.000 lønmodtagere vil flytte til EU i det første år efter udvidelsen. Selv efter 30 år vil indvandrere fra de nye EU-lande kun udgøre ca. én procent af de nuværende EU-landes befolkning. Alt i alt vil der ikke ske nogen dramatisk stigning i indvandringen, og konsekvenserne for arbejdsmarkedet i EU vil være beskedne. Man kan da også henvise til, at frygten for store folkevandringer var ganske overdrevet, da Spanien og Portugal i sin tid blev medlemmer. Tværtimod betød medlemskab af Unionen, at de pågældende lande fik en økonomisk vækst, der tilskyndede befolkningerne til at blive. I øvrigt viser undersøgelser, at EU-landene generelt bliver rigere, hvis de lukker op for en vis indvandring fra Østlandene. Her er det landene i Østeuropa, der har grund til at frygte udvandring af de unge, mobile og veluddannede i »brain drain«.

Det andet spørgsmål vedrører landbrugspolitikken. På længere sigt er der brug for en ny

og mere grundlæggende reform af Unionens landbrugspolitik. Målet må være at lade markedsmekanismen slå igennem med fuld kraft også på dette område. Der er tale om en særdeles dyr politik, som p.t. lægger beslag på knap halvdelen af Unionens budget. Verdenshandelsorganisationen WTO vil antagelig i den kommende tid presse på for en reorganisering af landbrugspolitikken, så priserne på vore produkter kommer på niveau med priserne på verdensmarkedet.

Jeg vil gerne understrege, at en reform af landbrugspolitikken ikke er en forudsætning for at gennemføre udvidelsen. I så fald ville vi risikere, at argumentet kunne bruges til at forsinke den vigtige udvidelse. Som jeg ser det, er udvidelsen en tilskyndelse til at reformere landbrugspolitikken. I lande som Polen og Rumænien arbejder mellem en fjerdedel og en tredjedel af befolkningen i landbruget. Optagelse af disse lande i samarbejdet betyder, at det bliver vanskeligt at videreføre den nuværende landbrugspolitik. Det er glædeligt, at det fremsynede danske landbrug er positivt indstillet over for dette reformarbejde. Socialdemokratiet ser gerne, at midlerne til EU's landbrugspolitik bliver reduceret, og at vi i stedet får øget den finansielle støtte til de nye medlemslande.

Udover WTO-pres og udvidelsen af Unionen er også den aktuelle BSE-problematik en tilskyndelse til at reformere landbrugspolitikken. For det første fordi den sender et politisk signal, som er med til yderligere at svække legitimiteten af den aktuelle landbrugspolitik. Den øger presset for en omlægning af landbruget i mere grøn retning, som vi også ser det formuleret i Tyskland. For det andet fordi BSE medfører et pres på landbrugsudgifterne. I skrivende stund (ultimo marts 2001) refter der blot omkring 500 mio. Euro op til det loft for landbrugsudgifterne, der blev aftalt på topmødet i Berlin i marts 1999.

Den kommende tids debat om landbrugspolitikken bør også omfatte de forgiftede fødevarer og filosofien bag det produktions- og produktivitetsoverrettede landbrug. Der er behov for at udvikle en effektiv fødevarekontrol på EU-plan, som sikrer den økologiske balance og sikrer, at menneskers helbred og velfærd ikke sættes på spil. Uden at være maskinstormer, vil jeg fremhæve, at der er brug for at diskutere biogenetikens udvikling. Den relevante ramme er WTO – for problemerne er globale – men EU bør tage førertøjen.

De største opgaver i forbindelse med udvidelsen påhviler naturligvis ansøgerlandene. Det anslås eksempelvis, at de nuværende to mio. landbrug i Polen skal reduceres til 500.000 med risiko for sociale spændinger og et voldsomt pres på bysamfundene i takt med afvandringen fra landet.

Det er givet, at der vil komme krav om overgangsordninger både fra de nye og de nuværende medlemslande. Udgangspunktet må være, at alle – både gamle og nye medlemmer – skal konkurrere og samarbejde på lige vilkår. Det gælder med hensyn til det indre marked. Det gælder for miljøet. Og det gælder arbejdsmiljøet. Kun på den måde kan både nye og gamle medlemslande få den fulde gevinst ved udvidelsen. Men ligesom da f.eks. Spanien og Portugal blev optaget, bør der være mulighed for overgangsordninger – ellers risikerer vi også at forsinke den vigtige udvidelse.

Det er glædeligt, at der i Nice blev nået et resultat, der kan bane vejen for udvidelsen af Unionen. Men topmødet betød ikke et gennemgribende serviceeftersyn af Unionens institutioner, og mange spørgsmål blev udsat til behandling på et senere tidspunkt. Samarbejdet om Euroen og forsvarsdimensionen kører for fuldt blus. Men Unionen er endnu ikke klar til at give sig selv de nødvendige instrumenter til at håndtere disse politikker. Bag-

grunden er uenighed om, hvilken vej Unionen skal bevæge sig mellem på den ene side de unionsbekymrede lande som Storbritannien og Sverige og på den anden side flere af de sydeuropæiske lande. Den mindste fællesnævner bestemmer tempoet.

Topmødet betød heller ikke et gennembrud for ambitionen om at civilisere markedskræfterne gennem et internationalt samarbejde. Mulighederne for at skabe de rette menneskelige, sociale og grønne rammer for markedet blev ikke forbedret. Det er beklageligt, at Nice-traktaten betyder, at det bliver vanskeligere at træffe beslutning i EU. De nye stemmewægte og stemmeregler gør det nemmere at blokere beslutninger. Det kræver fortsat enstemmighed at træffe beslutning på væsentlige områder, herunder om grønne afgifter.

Men det er kun ved at styrke samarbejdet på områder, der skaber konkrete fremskridt i befolkningernes hverdag og giver håb om en bedre fremtid, at den folkelige skepsis over for det europæiske samarbejde kan blive overvundet.

Nice-topmødet viste klart, at kampen for at menneskeliggøre markedskræfterne på det internationale plan bliver lang. To skridt frem og ét tilbage. Men den er en afgørende udfordring for Socialdemokratiet her i begyndelse af det 21. århundrede.

### **3. Det socialdemokratiske Europa**

Vi ønsker at styrke en udvikling i Europa, hvor penge og markedskræfter ikke dominerer, men bruges til en stabil økonomisk fremgang til gavn for den brede befolkning i alle lande i Europa.

Der er et stort behov for at drøfte konsekvenserne af den meget omtalte globalisering. Og et tilsvarende åbenlyst behov for handling, hvis vi skal give et socialt, grønt og demokratisk modspil til markedet.

Når Danmark i dag er et af de mest velstående lande i verden, skyldes det, at vi er et af de lande, der handler mest med omverdenen. I det hele taget har vi globalt set i de seneste årtier oplevet en økonomisk vækst uden side-stykke i menneskehedens historie. Der er ingen tvivl om, at den frie udveksling af varer, tjenester og kapital er afgørende for fortsat økonomisk velstand i Europa og i Danmark.

På den anden side kan vi ikke overlade alt til markedet. Vi har set udflytning af danske arbejdspladser. Vi har set spekulative kapitalbevægelser af et omfang, som har betydet, at hele lande er blevet løbet over ende. Fuldstændig fri udfoldelse for markedsøkonomiens virke- og ekspansionstrang risikerer at forøge ulighederne, undergrave velfærdssamfundet, nedbryde solidariteten og lægge miljøet øde.

Hvis vi blot lader stå til, vil pengemagten komme til at bestemme: megastore multinationale koncerner – de ti største transnationale selskaber tjener mere end 164 medlemslande i FN. Udover denne legale, men allestedsnærværende pengemagt, hvis interesser ikke nødvendigvis svarer til befolkningernes, er der den dunkle internationale kriminalitet, hvis værdi allerede i dag udgør mere end Italiens BNP.

Og der er mange andre potentielle risici ved globaliseringen. Demonstranterne i Seattle, Davos og Porto Alegre har været med til at pege på reelle problemer og åbne verdens øjne for de uretfærdigheder, der er den liberale globaliserings bagside.

Globaliseringen og den teknologiske udvikling gør kontrasterne i samfundene større. Vi risikerer at få gravet grøfterne dybere – mellem rig og fattig, mellem tabere og vindere. Det er ikke uden grund, at man taler om en digital kløft.

Globaliseringen indebærer også en risiko at landene begynder at underbyde hinanden f.eks. når det gælder miljø og arbejdsn. Vi kan hurtigt ende i en situation, hvor vi konkurrerer om at løbe mod de dårlige mulige vilkår. Denne tendens har vi nok set mest markant på de finansielle markeder. Enkelte lande har lokket med særlig lav beskatning eller udbyggede regler omkring bankhjemmelighed for at tiltrække kapital. Hermed risikerer vi, at muligheden for at få finansieret vore velfærdssamfund bliver gradvist udhulet.

Det er vigtigt, at Danmark til fulde får glæde af velfærdsgevinsterne ved globaliseringen og den frie udveksling af varer, tjenester og viden over grænserne. Men prisen må ikke være, at vi giver slip på vores grundlæggende værdier om et solidarisk samfund for alle.

Det er derfor helt afgørende, at vi får menneskeliggjort markedskræfterne.

Opgaven er at udforme en velfærdsstrategi, der giver markedet et politisk, demokratisk modspil. Målet er at skabe de rette menneskelige, sociale og grønne rammer for verdenshandelen. Vi har jo prøvet det før. Det idégrundlag, hvormed vi gennem generationer har præget den grundlæggende udvikling i vort eget land, det ser vi nu gerne udstrakt til verdenssamfundet.

Markedskræfterne kan skabe økonomisk vækst. Men økonomisk vækst er ikke nok. Den økonomiske vækst må gå hånd i hånd med en indsats vendt mod ulighed og utryghed – her har EU en helt central placering. EU er omdrejningspunktet i denne indsats på det globale og det europæiske plan.

Den ny græsrodsorganisation Attac er en vigtig inspiration for Socialdemokratiet. Det er opløftende, at især unge mennesker på tværs af landegrænser ikke lader sig kyse af en stor og mægtig kraft som globaliseringen. Men

der er behov for, at Attacs krav indpasses i en bredere udviklingsstrategi, hvor også handels- og landbrugspolitik står centralt. De problemer, Attac med rette peger på, kan kun løses i et forpligtende internationalt samarbejde.

Den Europæiske Union er en unik konstruktion. Fordi samarbejdet sætter grænser for markedet. Fordi samarbejdet er forpligtende. Fordi EU er blevet en vigtig ramme til sikring af den »europæiske samfundsmodel«, hvor markedet indhegnes af regulering for at sikre miljø, velfærd og anstændige vilkår for lønmodtagerne. Vi er slet ikke nået langt nok. Men alle fejl og mangler til trods er der skabt et grundlag. Samtidig er EU fortsat, uagtet dets begrænsninger, den eneste – og ofte meget ensomme – aktør på den globale scene, når det gælder spørgsmål om miljø, global ulighed og menneskerettigheder. Der er brug for en endnu stærkere EU-profil på disse områder i f.eks. WTO. Nødvendigheden har aldrig været større.

#### **4. Samarbejdet om retlige og indre anliggender**

Det danske retlige forbehold er formuleret sådan, at Danmark har et forbehold over for overstatsligt samarbejde på det retlige område. Forbeholdet går altså på formen for samarbejdet – ikke på indholdet af samarbejdet. Med Amsterdam-traktatens ikrafttræden 1. maj 1999 er det danske forbehold trådt i kraft, idet asyl-, visum og flygtningepolitikken er flyttet over i det overnationale samarbejde.

I praksis betyder dette, at Danmark er uden for indflydelse, f.eks. når de såkaldte EUR-ODAC-regler om et fælles europæisk register over fingeraftryk af asylansøgere skal udformes som forordning. Et eksempel på en beslutning vi ikke kunne deltage i, er forslaget om, hvordan EU-landene kan fordele flygtninge fra Kosovo mellem sig.

I skrivende stund er der 28 eksempler på, at det danske forbehold har været eller vil blive aktiveret. Blandt eksemplerne er en fælles politik over for menneskesmuglere, udvekslingsordninger for de studerende og et forslag til forordning om samværsret. Det sidste forslag går ud på at lette udøvelsen af samværsret med børn, hvis forældre er skilt eller separeret, og som opholder sig i to forskellige EU-lande.

Efter min personlige opfattelse har Danmark en klar interesse i et tættere samarbejde om de pågældende spørgsmål – man kunne kalde dem den menneskelige dimension i EU-samarbejdet. Og vi har en tilsvarende stor interesse i at præge politikken på disse felter.

#### **5. Den fælles udenrigs- og sikkerhedspolitik, herunder forsvarsdimensionen**

Der er behov for et tæt, effektivt og forpligtende samarbejde på det sikkerheds- og udenrigspolitiske område (kaldet FUSP'en).

EU har et særligt ansvar i forhold til sit nærområde. Derfor bør EU i Øst- og Central-europa og i Middelhavsområdet og Mellem-østen udgøre en stabiliserende faktor.

EU skal udnytte de nye muligheder i Amsterdam-traktaten for et tæt og aktivt samarbejde om FUSP'en, fordi de danske synspunkter dermed får en langt større gennemslagskraft. Samtidigt får vi bedre informationer og analyser, og det giver Danmark et langt stærkere beslutningsgrundlag.

Der kan være grund til at kaste et kritisk blik på det danske forbehold på forsvarsområdet. Gennem årtier har det i alle dele af den danske befolkning været anset for en given ting, at Danmark aktivt skulle bidrage til opbygningen af et internationalt fredssamfund.

I 1956 blev danske FN-soldater stationeret i Gaza for at forhindre sammenstød mellem israelske og egyptiske tropper. Dansk militær-

politi har gjort tjeneste i Congo. Og danske soldater stod vagt langs »den grønne linie«, der skiller den græske og den tyrkiske del af Cyperns hovedstad Nicosia. Der er således en langvarig og flot dansk tradition for, at vi yder et bidrag til den internationale sikkerhed. Den er et af de vigtigste udtryk for vort internationale engagement.

Nice-topmødet i december 2000 lægger op til, at Unionen i de kommende år udvikler en forsvarsdimension. Ikke en EU-hær, som mange troede, da vi tog forbeholdet i sin tid. Men netop en udrykningsenhed, der kan bidrage til sikkerhed og stabilitet først og fremmest på det europæiske kontinent. Med vægten lagt på krisestyring og fredsbevarende indsatser.

Baggrunden er bl.a., at FN – desværre – ikke som verden ser ud i dag er i stand til at påtage sig at spille den rolle på det fredsbevarende område, som organisationen oprindeligt var tiltænkt. Hertil kommer, at USA – desværre – fremover vil være mere tilbageholdende med at engagere sig i mere langvarige fredsbevarende indsatser. Sporene fra Somalia, hvor USA blev ydmyget, skræmmer stadig. I stedet vil amerikanerne med Bush-administrationen formentlig satse på de kortvarige, højteknologiske militære operationer.

Det er vel også naturligt, at Europa i højere grad bidrager til sikkerheden i Europa. Det er jo vort eget kontinent, det handler om. Vi har også en økonomi og et velstandsniveau, der er fuldt ud på højde med USA's. Hertil kommer, at vi i Europa har en stærk tradition for den ovenfor omtalte »bløde sikkerhedspolitik«, hvor vi gennem støtte til økonomisk og social udvikling og politisk dialog forebygger konflikter og krige. Vi er derfor i Europa i en unik position, hvor vi har mulighed for at skabe den rette kombination af de forskellige instrumenter, herunder om føje tid de militære, som jo har vist sig i visse situationer at være nødvendige.

EU mangler meget i at udvikle en forsvarsdimension: transport og forsyning, kommando og kontrol samt efterretningsvirksomhed. Men netop arbejdet med at udvikle disse sider af forsvaret kan blive en vigtig motor i EU-samarbejdet i de kommende år. Og formentlig vil forsvaret blive en central komponent i den fælles sikkerheds- og udenrigspolitik. Her har Danmark deltaget helhjertet i en længere årrække med bred politisk opbakning. Når vi ikke vil bidrage til det fælles forsvar, når vi ikke vil dele risikoen ved engagementet med vore partnere, risikerer vi at blive kørt ud på et sidespor – også i det generelle udenrigspolitiske samarbejde. Med Danmarks indsats til fordel for international sikkerhed har vi værnet om vore værdier. I de senere år også givet et aktivt bidrag til at forhindre eller begrænse etnisk udrensning og folkedrab, som vi så det i Kosovo. På den måde er vi med til at fremme en ny international retsorden, hvor den nationale suverænitæt ikke længere er hævet over respekten for menneskerettighederne.

Forsvarsforbeholdet vil efter min personlige opfattelse komme til at stride mod vitale danske udenrigspolitiske interesser.

## **6. Regeringskonferencen 2004**

Ser vi fremad, er det Regeringskonferencen i 2004, der falder i øjnene. Vi kender allerede en del af dagsordenen:

En klarere arbejdsdeling mellem EU og medlemslandene. Emnet er sat på dagsordenen efter ønske fra Tyskland, hvor länderne er stærkt optaget af problematikken. Med Maastricht-traktaten fik vi nærhed som politisk princip. Den aktuelle diskussion går på, om det skal omsættes i mere præcise, juridisk bindende forskrifter. Diskussionen kan vise sig at være nyttig. Men vi skal ikke være blinde for vanskelighederne: Nogle af de sager, vi lægger vægt på i Danmark (og i Socialdemokratiet), kan af andre lande og af an-

dre politiske grupperinger blive opfattet som mindre vigtige eller ganske overflødige. Her-til kommer, at de fleste spørgsmål har en europæisk dimension. Man vil heller ikke én gang for alle kunne foretage en sådan »arbejdsdeling«. Erfaringen viser, at ønskerne til hvad EU bør beskæftige sig med løbende ændrer sig over tid. Endelig er det en defensiv dagsorden, som risikerer at nedsætte dynamikken i EU-samarbejdet.

Hvilken rolle skal Charteret spille? Efter min opfattelse bør Charteret gå ind som en del af en ny traktat. Det er glædeligt, at der på Nice-topmødet var enighed om Charteret. Det synliggør borgernes rettigheder – ikke alene de politiske og civile, men også de økonomiske og sociale.

En letlæselig traktat: en sympatisk tanke, som ikke er så ligetil at realisere. Måske kunne man forestille sig en letlæselig grundtraktat, som også omfatter Charteret, og dertil en række bilag, der indeholder det tungere og mere teknisk prægede stof.

Demokrati og de nationale parlamenters rolle: Dagsordenen her bør være bred – hvorledes skaber vi et mere demokratisk EU? F.eks. kunne COSAC komme ind i en stærkere rolle, når det gælder respekten for nærhedsprincippet.

Vi bør ikke i den folkelige og politiske debat op til den ny Regeringskonferencen lade os begrænse af denne dagsorden. Efter min opfattelse er vi slet ikke færdige med diskussionen om flere flertalsafgørelser. Når udvidelsen rykker nærmere, vil spørgsmålet komme op igen. Den debat bør vi fra dansk side tage fordomsfrit. På en række områder vil vi selv have en interesse i flere flertalsafgørelser – eksempelvis når det gælder grønne afgifter. Et andet emne bliver spørgsmålet om en EU-skat, som Kommissionen allerede har lanceret. Endelig vil udvidelsen også aktualisere spørgsmålet om en revitalisering af det regi-

onale samarbejde, f.eks. omkring Østersøen. Det er vigtigt, at dette ikke udvikler sig på en måde, så det fører til en delvis opløsning af selve EU-samarbejdet.

Debatten op til Regeringskonferencen bør i det hele taget gå på, hvilket europæisk samarbejde vi ønsker os i fremtiden. Og hvorledes vi skaber et mere demokratisk samarbejde. Vi vil i den danske – og socialdemokratiske debat – også skulle forholde os til tanker af mere eller mindre føderalistisk tilsnit.

De politiske partier, NGO'erne og hele civilsamfundet bør inddrages i processen op til Regeringskonferencen. Den konventmodel, der blev benyttet i forbindelse med udarbejdelsen af Charteret om grundlæggende rettigheder, kan være en relevant inspiration.

## **7. Den demokratiske vision**

Efter topmødet i Nice og op til Regeringskonferencen 2004 er der brug for en bred, folkelig debat om, hvad vi ønsker os af det europæiske samarbejde. På samme måde som »the founding fathers« i årene efter 2. verdenskrig i en stjernestund udviklede deres vision for fremtidens Europa.

Fælles europæiske problemer forudsætter fælles europæiske løsninger. Hvis de europæiske befolkninger skal deltage i globaliseringen, ja så forudsætter det et tæt europæisk samarbejde. Behovet for et opgør med tingenes tilstand er oplagt.

Men et tæt europæisk samarbejde forudsætter en stærkere folkelig forankring af samarbejdet. Det forudsætter en politisk vision. Kernen i udviklingen af en europæisk følelse af samhørighed må imidlertid være substansorienteret. Det er naivt at tro, at man blot behøver at skabe overnationale institutioner – en europæisk regering og en fælles præsident – og så går resten af sig selv.

Demokrati skabes ikke fra oven, og institutioner er kun det halve svar. I alle de europæiske lande er der omfattende folkelig skepsis over for projektet. Danmark er et af de få lande, der gennem afstemninger giver befolkningen mulighed for at komme til orde. Gennem omfattende regionalhjælp holdes modstanden i ave i de sydeuropæiske lande – det er en meget dyr og ikke langtidsholdbar måde at sikre den folkelige tilslutning til projektet. Sandheden er, at folkeafstemninger om euroen i de fleste lande ville have givet et nej. Og i et af Unionens kernelande Frankrig stemte omkring halvdelen af befolkningen i sin tid nej til Maastricht-traktaten.

Nationalstaten er fortsat den grundlæggende enhed i det internationale system. Demokratiet er udviklet inden for og forankret i nationalstaten. Jeg er enig i, at det er rigtigt at overgive den nationale suverænitet til et politisk fællesskab som den europæiske Union, hvis det foregår kontrolleret og gradvist. Men ikke i ét hug.

I stedet for at bygge europæiske babelstårne bør vi lytte til den folkelige skepsis. For det er jo sandt, at EU ikke er demokratisk nok. Men europæisk samhørighed skabes ikke natten over. Europæisk identitet kan blive et supplement, som kan bibringe den overnationale beslutningsstruktur den folkelige og demokratiske legitimitet, som den ikke besidder i dag. På sigt. Den lave deltagelse i valg til Europa-Parlamentet er vel mere end noget andet udtryk for, at Europabegejstringen lader vente på sig.

Efter 50 års europæisk integration findes der stadig ingen europæisk identitet. Den kan kun vokse frem i menneskers bevidsthed, når det er blevet en selvfølge at indgå i et større interessefællesskab end det nationale. Den kan fremmes gennem politiske tiltag, som nyder legitimitet, som f.eks. Charteret om grundlæggende rettigheder. Men vigtigere er det at styrke samarbejdet på områder, der

skabere konkrete fremskridt i befolkningernes hverdag og giver håb om en bedre fremtid. Derfor bør vi styrke det internationale samarbejde på områder, der berører befolkningernes velfærd, f.eks. når det gælder fødevarer. Hvis vi ikke reagerer, bliver velfærden gennemhullet i takt med internationaliseringen af økonomierne.

Kravet om et mere socialt Europa er velbegrundet. Vi skal styrke indsatsen til fordel for lønmodtagernes rettigheder i Unionen: et ordentligt arbejdsmiljø, ligebehandling af mænd og kvinder i arbejdslivet, medbestemmelse på virksomhederne og mere og bedre beskæftigelse. EU bør aktivt påtage sig det sociale lederskab i globalisering – ingen anden aktør er klar til det.

Der er behov for en bred, folkelig debat om, hvilke opgaver vi bedst løser i fællesskab. Ikke den lidt defensive og akademiske diskussion om et kompetancekatalog. Men en offensiv debat om de spørgsmål vi bedst kan håndtere sammen: beskæftigelse, miljø, flygtninge, fødevarerikkerhed, fredsskabelse, international kriminalitet osv.

Der er brug for en europæisk forfatning eller på dansk: en grundtraktat. Den bør i et letforståeligt sprog fastslå borgernes grundlæggende rettigheder, herunder de økonomiske og sociale, anerkende Europa-Parlamentets essentielle medbestemmelsesret samt hvilke opgaver vi bedst løser i fællesskab.

Efter nej'et den 28. september må den danske Europa-debat ikke gå i granatchok. Det er mit håb, når historien engang skal skrives, at euro-afstemningen vil blive set som et vendepunkt for et stærkere dansk Europa-engagement og for visionen om et demokratisk Europa. Som start på en grundlæggende debat om et helt og samarbejdende Europa på et demokratisk grundlag.